

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/podziemie-antykomunisty/80299,Tadeusz-Denkowski-harcercz-czlonek-organizacji-Kraj-wiezien-Mokotowa.html>

ARTYKUŁ

Tadeusz Denkowski - harcerz, członek organizacji „Kraj”, więzień Mokotowa

OKRES HISTORYCZNY

(1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: TOMASZ GONET 31.03.2021

Jak wielu jego rówieśników nie pogodził się z procesem implementacji ustroju komunistycznego, który postępował w Polsce od połowy 1944 r.

Daleko idące przemiany społeczne, gospodarcze i polityczne wywołały sprzeciw znacznej części polskiego społeczeństwa. Charakterystyczny był zwłaszcza opór młodej generacji Polaków. Po 1947 r. tysiące członków struktur młodzieżowych zaangażowało się w działalność przeciwko władzy komunistycznej, coraz mocniej ingerującej w ich życie, a przy tym brutalnie i konsekwentnie zwalczającej wszystkich, którzy kontestowali nowy porządek.

Harcerz z tradycji rodzinnej

Tadeusz Denkowski urodził się 5 marca 1931 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim. Od najmłodszych lat związany był z ruchem skautowym i harcerskim. Należał do szeregu drużyn harcerskich w Stalowej Woli. Tradycje harcerskie pielęgnowano w rodzinie Denkowskich od wielu lat. To właśnie harcerstwo i wartości, które wyniósł z rodzinnego domu, ukształtowały w młodości jego postawę życiową.

W 1946 r. wraz z rodziną zamieszkał na Górnym Śląsku i wstąpił do 3. Zabrskiej Drużyny Harcerzy im. Tadeusza Kościuszki, w której pełnił m.in. funkcję drużynowego aż do likwidacji ZHP przez władze komunistyczne w 1950 r. W tym samym roku rozpoczął studia na Śląskiej Akademii Medycznej w Rokitnicy Bytomskiej.

Bracia Tadeusz i Leonard (niżej)

Krajowy Ośrodek „Kraj”

Za namową przyjaciół z drużyny harcerskiej, w 1951 r. wstąpił do dywersyjno-niepodległościowej organizacji Krajowy Ośrodek „Kraj”, grupy „Kalina” w Zabrze, która prowadziła działalność na terenie Górnego Śląska. Jak wiele jej podobnych, kontestowała ona powojenną rzeczywistość w kraju rządzonym przez komunistów. Warto wspomnieć, że jego starszy brat Leonard kilka lat wcześniej związany był z pierwszą antykomunistyczną organizacją młodzieżową funkcjonującą w Zabrze – Stowarzyszeniem Młodzieży Polskiej. Organizacja ta została jednak stosunkowo szybko, w 1948 r., rozbita przez aparat bezpieczeństwa.

Krajowy Ośrodek „Kraj” prowadził działalność w latach 1949-1952. Inicjatorem jego utworzenia był Zenon Sobota, kontrowersyjna postać o niezwykle złożonym życiorysie. Członkowie organizacji wywodzili się głównie z harcerstwa, jednakże jej cechą charakterystyczną było to, że funkcjonowała na styku konspiracji młodzieżowej i tej „dorosłej”, wywodzącej się z Armii Krajowej. Poszczególne komórki organizacji uczestniczyły w szeregu akcji dywersyjnych: rozbrajaniu milicjantów, akcjach sabotażowych i ekspropriacyjnych.

Cmentarz parafii pw. św. Józefa w Zabrzu przy ulicach Ptasiej i Czołgistów: symboliczny grób zamordowanych w 1953 r. przez komunistów członków górnośląskiej grupy „Kalina” z antykomunistycznej, niepodległościowej organizacji Krajowy Ośrodek „Kraj”

Zamach na Stefana Martykę

Bez wątpienia najszerszym echem odbiła się operacja górnośląskiej grupy „Kalina”, która przy pomocy lubelskich i warszawskich struktur „Kraju” 9 września 1951 r. wykonała w Warszawie wyrok śmierci na zniechęconym przez środowiska niepodległościowe spikerze propagandowej audycji radiowej „Fala 49”, Stefanie Martyce. W reakcji na te wydarzenia aparat bezpieczeństwa przystąpił do zakrojonych na szeroką skalę, trwających blisko rok, działań operacyjnych, w wyniku których rozbito organizację „Kraj” i aresztowano ponad stu jej członków - w tym czterech uczestników zamachu na Martykę, których skazano na śmierć i stracono w mokotowskim więzieniu w maju 1953 r.

Pozostali członkowie organizacji zostali skazani na długoletnie więzienie. Wśród tych ostatnich był też Tadeusz Denkowski.

Stefan Martyka, zlikwidowany 9 września 1951 r. w Warszawie z wyroku antykomunistycznej organizacji Krajowy Ośrodek „Kraj”, szczególnie... Ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

**...nikczemna i szkodliwa kreatura
propagandy kolaborantów
sowieckich administrujących
Polską pojałtańską po 1944 r.
Kawaler Krzyża Oficerskiego
Orderu Odrodzenia Polski**

1407 dni i nocy

Tadeusz Denkowski ze względu na studia nie mógł w pełni angażować się w aktywność „Kraju”. W swojej działalności ograniczał się głównie do uczestnictwa w rozpowszechnianiu ulotek – wcześniej częstokroć przez samego siebie przygotowanych – które powielał i rozrzucał w górnośląskiej komunikacji miejskiej. Został aresztowany w lipcu 1952 r. Przeszedł brutalne śledztwo najpierw w siedzibie Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Katowicach przy ul. Powstańców, a następnie w X Pawilonie mokotowskiego więzienia przy ul. Rakowieckiej w Warszawie.

Przesłuchiwany był także w niesławnym „pałacyku cudów”. Jako że w drużynie harcerskiej był wyższy rangą od pozostałych aresztowanych członków organizacji, funkcjonariusze bezpieczeństwa byli początkowo przekonani, że pełnił on także ważniejszą funkcję w „Kraju”. 30 października 1952 r. Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie skazał go na 10 lat pozbawienia wolności. Podczas odbywania wyroku w mokotowskim więzieniu został zatrudniony, jako student medycyny, w tamtejszej pracowni dentystycznej w charakterze „więźnia-specjalisty”. Zetknął się tam z wieloma znanymi postaciami osadzonymi na Rakowieckiej.

Tadeusz Denkowski, *Moje 1407 dni i nocy w więzieniu mokotowskim. Wspomnienia z lat 1952-1956*, wstęp i opracowanie Tomasz Gonet, IPN, Katowice-Warszawa 2020.
Zdjęcie okładki publikacji

Tadeusz Denkowski opisał swoje wspomnienia z okresu więziennego w wydanej przez Instytut Pamięci Narodowej publikacji pt. *Moje 1407 dni i nocy w więzieniu mokotowskim. Wspomnienia z lat 1952-1956*. Są one cennym źródłem informacji zarówno na temat przebiegu śledztwa, jak i warunków życia osadzonych w okrytym złą sławą mokotowskim zakładzie karnym. Autor opisał w nich nie tylko rzeczywistość widzianą z perspektywy więźnia-specjalisty, ale także nakreślił portrety współwięźniów, z którymi się zetknął w trakcie tytułowych 1407 dni i nocy.

[O Tadeuszu Denkowskim i jego obrazie komunistycznej katowni przy Rakowieckiej – zawartym w wydanym przez IPN w 2020 r. autobiograficznym opracowaniu *Moje 1407 dni i nocy w więzieniu mokotowskim...* – opowiada, wśród innych gości jednego z odcinków cyklu „#PrzystanekHistoria. Wydawnictwo IPN przedstawia...”, Autor wstępu i opracowania do tej publikacji Tomasz Gonet. Zapraszamy do obejrzenia, Redakcja PH.]:

COFNIJ SIĘ